

UPPSALA
UNIVERSITET

Institutionen för
pedagogik, didaktik och
utbildningsstudier
Självständigt arbete 2
för grundlärare Fk-3
och 4-6, 15 hp

Betydsemblösa bestraffare

En granskning av lärarskildringar i
skönlitteratur, riktad mot barn i åldrarna 10-
12, i ett critical literacy-perspektiv

Amanda Adebörn Fortea
Annalina Gardsjö

Handledare: Linn Areskoug

Examinator: Fredrik Lilja

Sammanfattning

Denna studie syftar till att undersöka hur lärare och andra vuxna inom skolan framställs i skönlitteratur riktad mot barn i åldrarna 10-12. Utifrån en lista av de mest utlånade böckerna i Uppsala kommun väljs åtta böcker av olika författare ut med kriteriet att där finns lärare (i berättelsen). Böckerna granskas utifrån ett critical literacy-perspektiv och både det som synliggörs och inte synliggörs registreras och uppmärksammas. Lärarna och de andra vuxnas kön samt hudfärg granskas och analyseras och ordnas sedan in i en av fyra kategorier av lärare - *disciplinarian*, *pedagogue*, *classroom manager* och *nurturer* - samt placeras på en skala av på vilket sätt de beskrivs - positiv, negativ, mixad eller neutral.

Resultatet visar att majoriteten av lärarna och andra vuxna inom skolan framställs som *disciplinarians* och att lärarnas främsta uppgift i böckerna är att se till att regler blir följda och hålla eleverna i schack medan den näst vanligaste kategorin är *pedagogue*. Den största delen av lärarna och de andra vuxna bedöms vara inom det neutrala fältet på skalan av framställning. Mönster som framträder tydligt är den vuxnes frånvaro, både i undervisningen och i elevernas vardag vilket leder till att kränkningar och möjligheten att skapa en relation med eleverna går dem obemärkt förbi. Alla kvinnliga lärare och andra vuxna utom en, som skildrats i en icke-magisk skolvärld, bär kjol eller klänning medan männen har på sig byxor och tröja. Något som är helt osynligt i böckerna är lärare med någon form av funktionsvariation (bortsett från synfel) samt annan hudfärg än vit.

Nyckelord: textanalys, critical literacy, skönlitteratur för barn i åldrarna 10-12, lärarkaraktärer

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
Inledning.....	5
Bakgrund.....	6
Didaktisk relevans.....	7
Tidigare forskning.....	8
Svensk forskning.....	8
Kön och hudfärg.....	9
Personlighet och agerande.....	10
Vad är det som inte syns?.....	11
Hur vi använder forskningen.....	12
Teoretisk utgångspunkt.....	14
Syfte och frågeställning.....	16
Forskningsfrågor.....	16
Metod.....	17
Metod för datainsamling.....	17
Urval.....	17
Material.....	17
Delstudier.....	19
Databearbetning och analysmetod.....	19
Genomförande.....	21
Reflektioner över metoden.....	22
Validitet.....	22
Reliabilitet.....	23
Etiska hänsynstaganden.....	23
Resultat och analys.....	24
Resultat och analys delstudie 1.....	24
Sammanställning av lärarter, delstudie 1.....	28
Resultat och analys av delstudie 2.....	31
Sammanställning av lärarter, delstudie 2.....	34

Gemensamt resultat och analys.....	37
Kön och hudfärg.....	37
Personlighet och agerande	38
Vad är det som inte syns?.....	39
Diskussion.....	41
Personlighet och agerande.....	41
Betydelselösa bestraffare - framställning av lärarkarakterer.....	43
Kön och hudfärg.....	44
Vad är det som inte syns?	44
Konklusion.....	46
Referenslista	47
Empiriskt material.....	47
Forskningsunderlag.....	47
Bilagor.....	50
Bilaga 1.....	50
Bilaga 2.....	52

Inledning

Som snart nyutexaminerade lärare är vi spända inför det som kommer att möta oss i arbetslivet. Vi har många förhoppningar och förväntningar på vårt framtida yrke. Något som också är intressant är vilka förhoppningar och förväntningar som finns på oss. Det är inte bara studenter som har föreställningar om hur deras framtid kommer att se ut och hur de kommer bemötas i en ny miljö, även elever som ska börja i skolan eller börja på ett nytt "stadium" har föreställningar och förväntningar på hur det kommer att se ut. Det finns en idé om vad som väntas av dem som elever samt en bild av hur lärare och skolan ska vara. Frågan är var dessa bilder kommer ifrån? Lärare och andra vuxna inom skolan porträtteras på många ställen, både i nyheter och i kulturella sammanhang som film, skönlitteratur och musik. Skapar dessa medier föreställningar om hur lärare samt övrig skolpersonal "bör" vara eller se ut?

I populärlitteratur för barn och unga figurerar flera lärare och vuxna som många känner igen, till exempel nubbilden av lärare i form av den elake Snape i *Harry Potter och de vises sten* (Rowling, 1999) eller den omtyckta Eva i *Fröken Europa* (Gavander, 2004). Eftersom barn spenderar större delen av sin tid i skolan är det viktigt att de har en god relation till sin lärare och miljön de vistas i. Vi tror att skönlitteratur påverkar läsaren och att man, undermedvetet, anammar normer och föreställningar som upprepade gånger förmedlas genom litteraturen och vill därför undersöka huruvida skönlitteraturen målar upp föreställningar bilder av lärare och andra vuxna inom skolan och i så fall hur dessa ser ut.

Bakgrund

Vid läsning av fiktion påverkas man som läsare i högre eller lägre grad och det sker en förändring i läsaren (Ross, McKechnie & Rothbauer, 2006, s. 115). Förändringen kan ske i olika utsträckning och på olika sätt. För en del är litteraturupplevelsen lik en uppenbarelse med förändring i omvälvande storlek som följd medan andra förändringar är mer subtila och successiva. Förändringen kan innebära ett nytt sätt att se på sig själv, eller andra, som individer eller som grupp men även en förändrad bild av hur omvärlden ser ut och fungerar (Ross et al., 2006, ss. 48-51, 115). Vare sig man läser en bok för nöjes skull, i utbildande eller annat syfte påverkas läsaren. Här spelar även förmågan att vara kritisk in, om man kan se (o)rimligheten i det som beskrivs eller inte och således kan påverkas mer eller mindre av det verk man läser (Ross et al., 2006, s. 115).

Av de böcker som riktar sig till barn i grundskolans tidigare år utspelar sig flertalet, antingen helt eller delvis, i skolmiljö. Genom dessa skildringar av skolmiljöer och den personal som vistas där kan elever således skapa sig en bild av hur skolan bör se ut i det fall man redan påbörjat skolgången eller hur skolan och lärarna kommer att vara ifall man ännu inte påbörjat skolgången (Ross et al., 2006, s. 115). Lärare som figurerar i litteraturen tillskrivs karaktärsdrag och personligheter och spelar olika stora roller för handlingarna i böckerna och påverkar därmed läsarna olika mycket, men de förmedlar alla en bild av hur lärare ser ut och betar sig. Dessa bilder, positiva eller negativa, kan bilda framställningar för hur lärare och andra vuxna inom skolan är eller "bör" vara (Mockler, 2004, s. 2).

Aspekter av lärarframställningar är deras kön samt etnicitet. I Sverige förs ingen statistik över etnisk tillhörighet eller utseende däremot förs statistik över könsfördelning inom olika yrkesgrupper. Enligt SCB:s statistik över de vanligaste yrkena i Sverige år 2016 ligger grundskollärare på en tredje plats med 101 000 anställda. Utav dessa är 75 700 (ungefär 75 %) personer kvinnor vilket gör grundskollärare till det tredje vanligaste yrket bland kvinnor. Snäppet under, på fjärde plats, bland de vanligaste yrkena bland kvinnor kommer förskollärare med 67 800 (ungefär 95 %) anställda kvinnor. Inget av dessa yrken har någon plats på topplistan för vanliga yrken bland män.

Didaktisk relevans

I värdegrunden i läroplanen för grundskolan (2017) redogörs för hur skolan ska utmana könsroller då skolan ska “motverka traditionella könsmonster” (Skolverket, 2017, s. 2). Skolan ska verka för jämställdhet mellan kvinnor och män samt inse värdet av kulturell mångfald (Skolverket, 2017, s. 10). Lärare ska följaktligen agera som och vara en god förebild för sina elever och hjälpa dem att uppmärksamma de orättvisor som finns i samhället och i deras närmiljö. Att ha fördomar om hur det är att gå i skolan eller hur en lärare ska eller kommer att vara skulle kunna vara både förödande och en tillgång.

Elever kan ha olika förkunskaper och förutfattade meningar om vad det innebär att börja i eller att gå i skolan. Elever vars bild av skolan är god och de som ser läraren som en förebild räds inte att börja i skolan eller på mellanstadiet. Har bilden av skolan däremot förmedlats, genom t.ex. syskon, föräldrar eller media, som något obehagligt är situationen en helt annan. Det är relevant att granska litteratur som läses av barn och undersöka vilken bild av skolan som förmedlas i den då det kan påverka läsarens bild av verkligheten (Weber & Mitchell, 1995, s. 20).

Tidigare forskning

Det internationella forskningsfältet kring hur lärare och andra vuxna inom skolan framställs i skönlitteratur är omfattande. Här finns alltifrån granskningar av hundratals böcker som sträcker sig över hundratals år till närläsningar av enstaka verk. På svensk mark tycks dock detta forskningsområde vara tämligen eftersatt. I detta kapitel kommer först en kort genomgång av två svenska studier för att sedan följas av en genomgång av internationell forskning.

Svensk forskning

I boken *Förebild eller nidsbild?: Läraren i svensk barn- och ungdomslitteratur* av Gudrun Fagerström (2005, ss. 87, 92) har författaren i mellanstadieskildringar funnit att lärare överlag beskrivs som tråkiga och oengagerade. Detta ointresse resulterar i att lärarna ofta misslyckas med att lösa konflikter. Det finns dock undantag där undervisningen och då speciellt läraren beskrivs i positiva ordalag. Fagerströms (2005, ss. 98-100) slutsats är att det på det hela taget råder brist på nyansering, lärare beskrivs ofta som antingen onda eller goda och de lärare som skildras positivt är i klar minoritet.

En annan svensk studie ger delvis en annan bild. I Anna Maria Ursings avhandling *Fantastiska fröknar: studier av lärarinnegestalter i svensk skönlitteratur* (2004, ss. 17-18) har skönlitterära vuxentexter från 1830-2003 som innehåller kvinnliga lärare analyserats. Bilden som framträder är skiftande. Lärarinnan skildras som berömvärd, klandervärd eller beklagansvärd. Lärarinnan är i mångt och mycket en spegel av sin tid och av författarens uppfattningar. Lärarinnan beskrivs som någon som har svårt att förena yrkesliv och kärleksliv och som en yrkesperson som älskar sina elever, leder dem till viktig och meningsfull kunskap men även, beroende av tidsperiod, slår dem (Ursing, 2004, ss. 198-200).

Dessa två svenska publikationer har ett brett historiskt urval och ingen av dem analyserar enkom böcker för barn i åldern 10-12. Dessa används i denna studie som en bakgrundsteckning av den svenska forskningen och därmed kan slutsatsen dras att forskning på svensk mark är eftersatt på ett flertal områden. I denna studie fokuseras således enbart skönlitterära verk för barn i åldrarna 10-12 där bokens publiceringsdatum ej är av betydelse för urvalet.

Den internationella forskningen i sin tur har främst ägnat sig åt att undersöka bilden av lärare ur två olika aspekter, deras fysiska egenskaper i form av kön och hudfärg och deras personlighet och agerande i form av olika kategorier av lärare och deras framställning.

Kön och hudfärg

Anne M. Trousdale fokuserar i artikeln "Why Is This Teacher Smiling? Portrayals of Teachers in Picture Books for Young Children" (1992, ss. 25-28, 30) främst på kön och etnicitet. I 46 barnböcker publicerade mellan 1960 och 1990 återfinns totalt 47 lärare varav 41 (87 %) kvinnliga lärare i varierande storlek, former, kläder och ålder. Bland de sex manliga lärarna finns ett tydligare mönster där de lärare som skildras positivt är yngre och mer informellt klädda och de två lärare som skildras negativt är äldre och strikt klädda. Det finns en huvudsaklig skillnad mellan manliga och kvinnliga lärare i studien, nämligen att de kvinnliga lärarna konstant ler medan de manliga lärarna skildras som vänliga på andra sätt. Gällande etnicitet har endast tre lärare mörk hudfärg.

Sarah Jo J. Sandefur och Leeann Moores (2004, ss. 45-47) studie "The "Nuts and Bolts" of Teacher Images in Children's Picture Storybooks: A content analysis" granskar även den kön och etnicitet av 96 lärare ur 62 böcker och finner där att majoriteten av lärarna är vita kvinnor. De redovisar tyvärr ingen siffra på andelen kvinnor men nämner däremot att 86 av de 96 (90 %) lärarna är vita.

Den överväldigande delen av kvinnliga, vita lärare bekräftas av två senare studier på området. I artikeln "What will my teacher be like? Picture storybooks about starting school" redogör Sue Dockett, Bob Perry & Diana Whitton (2010, s. 35) för en studie av 142 böcker som handlar om att börja skolan publicerade mellan 1967-2007 från Australien, Nya Zeeland, USA, Kanada, Storbritannien och Singapore. Deras resultat visar att majoriteten av lärarna var kvinnor (77 %). Ett flertal kvinnliga lärare framställs som "en viss typ av kvinnor" med till exempel kjol, uppsatt hår och ett ständigt leende men det finns även en stor variation gällande ålder, utseende och klädstil. Andelen vita lärare är 75 % (Dockett, Perry & Whitton, 2010, s. 36).

Likaså redovisar Jane Ellen P. Brady i avhandlingen *The Portrayal of Caring Teachers in Children's Literature: A Content Analysis* (2009, s. 78) att i de 38 analyserade barnböckerna publicerade mellan 1998-2008 är 79% av lärarna är kvinnor. 63% av lärarna har ljus hudfärg, 5% har mörk hudfärg och i 32% av fallen finns hudfärg ej angiven.

Personlighet och agerande

Studien "What will my teacher be like?" av Dockett, Perry och Whitton (2010, ss. 36-37) kartlägger lärarnas personlighet och agerande och identifierar fyra kategorier, där en lärarkaraktär kan klassas i flera kategorier:

1. *Teacher as classroom manager* tar fram material, städar klassrummet och hälsar barnen välkomna. Detta var den vanligast förekommande läraren (93 %).
2. *Teacher as disciplinarian* upprätthåller regler och är den som har makten (14 %)
3. *Teacher as pedagogue* är lärare som är involverade i någon slags läraktivitet (49 %)
4. *Teacher as nurturer* tröstar barn eller erbjuder något slags stöd (25 %)

Studien finner även att få lärare porträtteras som involverade i en djupare relation med eleverna, de är inte engagerade i läraktiviteterna och/eller elevernas konflikter. Majoriteten av lärarna porträtteras som de som innehar makt på ett eller annat sätt och få böcker porträtterade barns möjligheter att ifrågasätta detta.

Ovanstående studies kategoriseringar av lärare är i mångt och mycket fokuserad på lärarens roll i relation till eleverna. Av kategorierna framgår ej alltid tydligt huruvida lärarna framställs positivt eller negativt. Dockett, Perry och Whittons (2010) studie kan därför sägas kompletteras av Sandefur och Moores (2004, ss. 45-47) studie där de grupperar 96 lärare ur 62 böcker från 1965-2004 på skalan:

1. *Positiv framställning* - omtänksamma, varma, respektfulla, skyddande och tillgängliga lärare som är uppmärksamma på elevers behov och känslor. Dessa lärare kan sköta ett klassrum utan att straffa eller skrika och stöttar meningsfullt lärande.
2. *Negativ framställning* - diktatoriska, otillgängliga, oempatiska, och ouppmärksamma lärare som använder ovårdat språk, är oförmögna att hantera oönskat beteende och/eller att skapa en lärorik miljö och/eller tillåter att barn blir retade.
3. *Mixad framställning* - lärare som skildras med både positiva och negativa karaktärsdrag. Till exempel en varm och effektiv lärare som inte sätter stopp när barn blir retade.
4. *Neutral framställning* - lärare som illustreras eller nämns i text men som varken har en negativ eller positiv effekt på eleverna.

Studien fann att 40 av 96 lärare (42 %) skildrades positivt och lika många skildrades negativt, endast två lärare skildrades både positivt och negativt (mixad skildring) och 14 av 96 (15 %)

framställdes som neutrala (Sandefur & Moore, 2004, ss. 47-48). Sandefur och Moore (2004, ss. 48-50) drar slutsatsen att bilden av läraren är polariserad, lärarna är endera snälla eller elaka och deras karaktär och handlande förblir ofta oförändrat. Dessutom är de positivt skildrade lärarna sällan inbegripna i någon meningsfull läraktivitet.

Brady (2010, ss. 78-81) kombinerar till viss del de två ovanstående angreppssätten i sin analys genom en uppdelad analys av dels lärares personlighet och placerar då lärarna i kategorierna:

1. *Friendly* är lärare som är positivt inställda till studenterna, glada, gärna ger en kram och ett leende (100 %)
2. *Nurturing* är lärare som förmedlar förståelse, empati och medlidande (74 %).

Även en analys av lärarnas pedagogik görs och då placeras lärarna i kategorierna:

1. *Connecting with students*. Detta är lärare som är intresserade av att lära känna sina elever, ställa frågor till dem, dela personliga erfarenheter (100 %).
2. *Supportive of students*. Lärare som tror på sina studenter och berömmar dem (76 %).
3. *Setting students expectations*. Lärare som lär ut och vill att eleverna ska lära sig och växa (45 %).

Brady placerar även hon lärarna i flera kategorier. Hon analyserar dock inte lärarna utifrån skalan positiv respektive negativ skildring eftersom hon i sitt urval endast valt omtänksamma lärare.

Vad är det som inte syns?

Sammanfattningsvis gör denna forskningsöversikt gällande att en majoritet av lärarna är vita kvinnor och överlag saknas framställningar av manliga lärare samt en mångfald av etnicitet. Lärare ägnar sig till stor del åt annat än meningsfulla, engagerande läraktiviteter och skapar ej djupare relationer med eleverna. De tenderar även att ej på ett tillfredsställande sätt hantera konflikter som uppstår.

Forskarna är kritiska till den ensidiga bild som framträder gällande lärarskildringarnas kön och hudfärg. Gällande lärarkaraktärernas personlighet och agerande är de dock inte helt överens om huruvida den allmänna bilden som förmedlas är positiv eller negativ. Sandefur & Moore (2004, s. 51) är mer kritiska och anser att de få positiva skildringarna riskerar att ställas i skuggan av de lärare som hotar, slår och ignorerar eleverna vilket kan leda till att denna negativa bild formar och

dessutom skadar allmänhetens uppfattning om lärarprofessionen. Dockett, Perry & Whitton (2010, s. 39) däremot ser inga direkt negativa skildringar. Brady (2010, s. 134) i sin tur anser sig se en positiv trend gällande lärarframställningar men förklaringen till detta tycks vara de kriterier för urval av lärare som använts och därmed är hennes resultat till viss del missvisande. Det forskarna dock tycks vara överens om är att bilden av lärare i skönlitteratur för barn hjälper till att forma bilden av verklighetens lärare och därför är det viktigt att granska lärarkaraktärer i skönlitteratur (Trousdale, 1992, s. 30; Sandefur & Moore, 2004, s. 51; Brady, 2009, s. 144; Dockett, Perry & Whitton, 2010, s. 39).

Hur vi använder forskningen

Forskare har antingen granskat en aspekt av fysiska egenskaper, personlighet och pedagogik eller flertalet och utifrån olika perspektiv och angreppssätt. Sammantaget kan sägas att forskningen fokuserat på fysiska egenskaper i form av kön, etnicitet och klädsel och/eller lärarkaraktärernas personlighet och agerande. Gällande lärares och övrig skolpersonals utseende, fysiska egenskaper, kön och etnicitet är ovanstående framställning till för att jämföra denna studies resultat med deras.

Hur lärares personlighet och agerande har kategoriserats är väldigt olika, där vissa (Dockett, Perry, Whitton, 2010; Brady, 2009) fokuserat på lärarens roll och agerande som lärare medan andra (Fagerström, 2005; Ursing, 2004 och Sandefur & Moore, 2004) beskriver lärarens personlighet på en skala från ond till god.

De kategorier som Brady funnit gällande personlighet och pedagogik är ej relevanta för denna studie då hennes urval endast resulterar i vänliga lärare. Dock har den tabell hon använder sig av varit användbar även för oss vid insamlandet av data, vilket beskrivs närmare i metodavsnittet. Vår ambition är att med inspiration från Bradys (2009, s. 72) tabell och angreppssätt analysera både lärares och övriga vuxna inom skolans roll och agerande, men då utifrån Dockett, Perry och Whittons (2010, s. 36) mer varierade kategorier samt lärarnas personlighet utifrån Sandefur och Moores (2004, s. 46) skala av positiv till negativ. På detta sätt hoppas vi kunna göra en jämförelse mellan tidigare forskning och vår studies funna lärartyper.

Utifrån denna forskningsöversikt ämnar vi slutligen försöka ta oss an några av de luckor som finns inom detta forskningsfält. Det råder brist på svensk forskning inom detta område och den internationella forskningen har hittills tenderat att koncentrera sig på skolstartsböcker samt

bilderböcker. Alltför liten uppmärksamhet har emellertid visats mellanstadieskildringar. Av ovanstående forskningsöversikt framgår även att ingen har analyserat andra aspekter av lärares och andra vuxnas fysiska egenskaper än kön och hudfärg, till exempel funktionsvariation. Endast en av ovanstående (Trousdale, 1992) resonerar kring samband mellan lärares kön, fysiska egenskaper, deras personlighet och/eller deras lärarroll. Alla ovanstående har riktat sitt urval mot specifika egenskaper hos lärarna, till exempel kön (endast kvinnor), endast omtänksamma lärare, endast lärare som är framträdande i berättelsen. Forskningen har även fokuserat på ett historiskt urval av skönlitteratur. Slutligen kan nämnas att denna studie sällar sig till Dockett Perry & Whittons (2010) studie där lärare och övriga vuxna inom skolan analyseras utifrån samma analysmodell. Denna studies urval samt tillvägagångssätt beskrivs närmare i metodavsnittet.

Teoretisk utgångspunkt

Ovanstående bakgrundsteckning gör gällande att den bild av lärare och övriga vuxna inom skolan som förmedlas via skönlitteratur till barn kan påverka barnens uppfattningar om skolan som plats och läraren som person. Forskningsöversikten i sin tur visar på att det bland lärare i skönlitteratur för barn figurerar en ensidig bild av lärares kön och etnicitet, att majoriteten av lärarna ej har en god, stimulerande relation till sina elever och att vissa lärare och andra vuxna inom skolan till och med är riktigt dåliga förebilder. Att anlägga ett kritiskt perspektiv på den bild som förmedlas av lärare och andra vuxna inom skolan i skönlitteratur för barn tillhör således denna studies teoretiska ramverk och detta bidrar critical literacy-perspektivet med.

En av förgrundsgestalterna inom critical literacy är Paulo Freire (Comber, 2015, s. 363). Freire (1970, ss. 32-33) kopplar literacy, språkanvändning och utbildning till makt genom att redogöra för hur fattiga, analfabeter och andra förtryckta grupper kan frigöra sig själva och bli medvetna om sin situation genom kritisk och ifrågasättande utbildning. Denna utbildning ska utgå från de förtrycktas erfarenheter och tankar istället för en utbildning där den kunskap som anses värdefull tas fram av de i maktposition och sedan okritiskt överförs till de som ej innehar makt.

Critical literacy-begreppet har sedan dess utvecklats av flertalet forskare och enligt Ira Shor (1999, s. 1) är ifrågasättande av makt och språk den viktigaste delen av critical literacy. Shor (1999, ss. 1-2, 18) beskriver critical literacy som ett kritiskt förhållningssätt till hur språket konstruerar föreställningar om hur världen ser ut. Critical literacy fungerar därmed som ett teoretiskt ramverk som hjälper läsaren att förhålla sig kritisk till sin egen kunskap.

Detta kritiska förhållningssätt innebär således att ifrågasätta sociala praktiker och maktperspektiv till exempel gällande klass, genus, etnicitet, sexualitet och relationer (Shor, 1999, ss. 2, 7) och att se saker på nya och andra sätt och föreslå alternativa vägar genom att uppmärksamma det som syns, framför allt i relation till det som *inte* syns (Shor, 1999, ss. 19, 22).

Comber (2015, s. 363) påpekar i sin tur hur viktig lärarens roll är inom critical literacy och hur denna roll kan anses vara hotad av globala utbildningsreformer där färdigskrivna läroplaner förväntas diktera och begränsa lärares praktik. Comber (2015, s. 363) menar därför att critical literacy behöver implementeras på policynivå, skolnivå och klassrumsnivå för att undkomma

detta hot. Klassrumsnivån innefattar lärarens ansvar att väva ihop ett kritiskt förhållningssätt med elevernas vardag, bland annat genom att problematisera texter eleverna kommer i kontakt med (Comber, 2015, s. 363). Det är denna nivå som fokuseras i denna studie.

Critical literacy kommer således aktiveras i denna studie genom att kritiskt granska hur lärares kön, etnicitet, utseende, sexualitet, funktionsvariation, relationer, makt och personlighet och agerande framställs och inte framställs i ett antal skönlitterära böcker för barn. Detta kommer närmare redogöras för i metodbeskrivningen.

Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att granska hur lärare och annan skolpersonal framställs till utseende och personlighet i skönlitteratur riktad mot barn i åldrarna 10-12.

Forskningsfrågor

1. På vilka sätt beskrivs och framställs lärare och andra vuxna inom skolan i ord och bild i skönlitteratur riktad mot barn i åldrarna 10-12?
2. Vilka mönster går att hitta i hur lärare och andra vuxna inom skolan beskrivs?
3. Vilka föreställningar om lärare och andra vuxna inom skolan förmedlas genom den valda skönlitteraturen?

Metod

I detta avsnitt kommer denna studies och urval och tillvägagångssätt att beskrivas ingående och kopplas ihop med studiens teoretiska perspektiv.

Metod för datainsamling

Kontakt upprättades med Uppsala stadsbibliotek för att få reda på vilka böcker som mest frekvent lånats ut till barn i på mellanstadiet. Önskemålet om dessa kriterier på böckerna angavs eftersom studien kräver böcker som faktiskt läses av barnen och således kan påverka dem. Per mail mottogs en lista av de 50 böcker i Hcg-kategorin som blivit mest utlånade under kalenderåren 2016 och 2017. Hcg är kapitelböcker som är riktade mot barn i åldrarna 10-12 eller barn med en läsnivå som motsvarar barn i den åldern. Utifrån listan gjordes sedan ett urval för att passa just denna studie.

Urval

Ett urval gjordes redan vid datainsamlingen då studien begränsades till att undersöka Hcg-kapitelböcker utifrån den lista som erhöles av Uppsala stadsbibliotek. Den kompletta listan finns bifogad som bilaga 1. Böckerna på listan översiktslästes för att undersöka förekomsten av lärare, både inom skolan och i andra sammanhang. I de fall då boken utgjorde en del av en serie så översiktslästes endast den första boken i serien. Vid denna urvalsprocess krävdes att böckerna måste innehålla minst en lärare, utan en övre gräns för antalet, och i olika grad kan utspela sig i skol- eller lärmiljö. Detta resulterade i åtta böcker som blev underlag för analys. I enlighet med tidigare forskning inkluderas vid den efterföljande analysen alla vuxna inom skolan, till exempel rektorer och vaktmästare.

Material

***Tom Gates fantastiska värld* av Liz Pichon (2014)**

Tom går i femte klass och drömmer om att starta ett band med sin bästa kompis Derek. Det bästa Tom vet är att rita, äta kolarån och reta sin syster Delia. I denna bok antecknar och ritat Tom det som händer i hans liv och saker han funderar på.

***Skuggan i väggen* av Kerstin Lundberg Hahn (2012)**

Micke har precis flyttat och huset de bor i är gammalt. Det sägs att en flicka som mördades för länge sedan spökar där. Micke börjar även i en ny klass och kämpar med att finna sig tillrätta i sitt nya hus och med nya vänner.

***Nidstången* av Åsa Larsson, Ingela Korsell och Henrik Jonsson (2014)**

Bröderna Alrik och Viggo blir placerade i en fosterfamilj i Mariefred. Där träffar de Estrid och Magnar som är väktare över ett magiskt bibliotek. Bröderna får veta att de är utvalda att ta över som väktare samtidigt som mystiska saker börjar hända.

***Harry Potter och de vises sten* av J.K. Rowling (1999)**

Harry får på sin 11-årsdag veta att han är trollkarl och ska börja på Hogwarts skola för häxkonster och trolldom. På skolan lär han sig använda magi och träffar nya vänner med vilka han räddar skolan från onda krafter.

***Inmurade* av Lena Ollmark (2014)**

Berättelsen handlar om Leo, Natta och Teddy som går i sjätte klass på Firnbyskolan. Efter sommarlovet och renoveringarna av skolans källare har mystiska och skrämmande saker börjat hända. Den udda trion försöker tillsammans reda ut huruvida det är spöken i den nya träslöjdssalen som ansvarar för olyckorna som sker.

***Hjärtlös* av Petrus Dahlin (2014)**

Maia har flyttat till New York med sina föräldrar och spenderar dagarna ensam hemma i lägenheten. En dag försvinner hennes hamster och Maia leds till ett låst rum som är förbjudet område för henne och besynnerliga saker börjar hända.

***Nikkis dagbok #1 - Berättelser från ett (inte så) fantastiskt liv* av Rachel Renée Russell (2013)**

Läsaren får följa Nikkis anpassning till sin nya skola där hon får skåpet bredvid skolans värsta diva och blir hemligt förälskad i skoltidningens fotograf. Den ena bisarra och pinsamma situationen efter den andra uppstår och Nikki tycker att hon lever världens mest misslyckade och patetiska liv.

***Dagbok för alla mina fans - Gregs bravader* av Jeff Kinney (2008)**

Detta är en loggbok som skildrar Greg Heffleys vardag. Den beskriver hans skoldagar och hur han strävar mot att vinna popularitet.

Delstudier

Böckerna delades upp jämnt mellan studiens författare, ganska godtyckligt men med mål att få en så jämnt fördelad arbetsbörda som möjligt. Därtill gjordes en fördelning som ledde till att bägge författarna skulle få möjlighet att läsa kapitelböcker som inkluderade bilder. Det har således blivit två delstudier som utgått från olika material. Analysen gjordes individuellt men utifrån en gemensam analysmodell. Resultatet och analysen av de båda delstudierna sammanställdes sedan gemensamt. Slutligen genomfördes en gemensam diskussion utifrån de skilda analyserna. Vi delade upp materialet på följande vis:

Delstudie 1 (Annalina):

Tom Gates fantastiska liv (Pichon, 2014)

Skuggan i väggen (Lundberg Hahn, 2012)

Nidstången (Larsson, 2014)

Harry Potter och de vises sten (Rowling, 1999)

Delstudie 2 (Amanda):

Inmurade (Ollmark, 2014)

Hjärtlös (Dahlin, 2014)

Nikkis dagbok - Berättelser från ett inte så fantastiskt liv (Russell, 2013)

Dagbok för alla för mina fans - Gregs bravader (Kinney, 2008)

Databearbetning och analysmetod

Metoden för den här undersökningen utgörs av både en kvantitativ och en kvalitativ innehållsanalys i form av en textanalys. Eftersom majoriteten av det analyserade materialet enbart innehåller skriven text har vi valt att kalla vår analys för en textanalys men textbegreppet innefattar även bilder eftersom dessa förekommer, men i väldigt liten omfattning. En kvalitativ undersökning innebär tolkning och flerdimensionella beskrivningar till skillnad från en kvantitativ undersökning som består av mätbara variabler (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud, 2017, ss. 211). Att kombinera en kvalitativ studie med en kvantitativ kan tyckas motsägelsefullt men Esaiasson et al. (2017, ss. 228, 231-232) hävdar att skiljelinjen mellan de båda

ej alltid är tydlig, att en kreativ kombination är fullt möjlig och att den aktuella studien alltid avgör den lämpligaste metoden. De kvantitativa inslagen i denna studie består av räknande av antal lärare och andra vuxna inom skolan, deras kön samt deras hudfärg. Vi har valt att i beskrivningarna av studiens resultat använda ordet hudfärg eftersom de enda tecknen på etnisk tillhörighet förmedlades via bild och därmed kan inga andra slutsatser om etnicitet dras. Även lärarnas och de andra vuxnas kodning gällande lärarroll och personlighet kommer kvantifieras. Denna kvantifiering föregås dock av en kvalitativ tolkning av lärarkaraktärerna. Förhoppningen är således att de kvantitativa respektive de kvalitativa inslagen kommer att befrukta varandra på det sätt som Esaiasson et al. (2017, s. 231) beskriver.

En kvalitativ undersökning består enligt Esaiasson et. al (2017, s. 211) av att lyfta fram en texts helhet samtidigt som vissa textpassager anses viktigare än andra och därmed avslöja sådant som ligger dolt under ytan (Esaiasson et al., 2017 s. 211). Inom kvalitativ textanalys finns olika inriktningar och den kvalitativa delen av denna undersökningen består av en kritisk analys såsom den beskrivs av Esaiasson et al. (2017, ss. 214- 215). Den kritiska analysen innebär att makt och språk granskas och tolkas kritiskt, till exempel utifrån vad som anses självklart och på vilket sätt saker skulle kunna vara annorlunda (Esiasson et al. 2017, ss 214-215). En kritisk, kvalitativ textanalys får därmed anses gå väl ihop med denna studies teoretiska perspektiv, critical literacy.

Att på förhand välja svarskategorier är en av flera möjligheter inom kvalitativ textanalys (Esiasson et al., 2017, ss. 222-224). I innevarande studie gjordes detta val för att ytterligare precisera studiens analysmodell samt möjliggöra en jämförelse med den tidigare forskningen. De förutbestämda svarskategorierna hämtades således från den tidigare forskningen, nämligen Dockett, Perry och Whittons studie (2010, s. 36) och Sandefur och Moores (2004, s. 46). Detta val gjordes eftersom de två sätten att kategorisera lärarkaraktärerna anses komplettera varandra och ge en mer omfattande bild än om bara ett angreppssätt hade använts. Enligt Esiasson et al. (2017, s. 224) är en risk med förutbestämda svarskategorier att viktig och intressant datamaterial kan missas och att de förutbestämda kategorierna inte anses tillräckliga, detta kan dock förhindras genom en genomtänkt analysmodell samt en kombination av ett öppet förhållningssätt och förutbestämda kategorier. I vår studie har vi försökt förebygga denna risk genom att använda en bred analysmodell som täcker in flera aspekter av hur lärare och andra vuxna inom skolan framställs samt att Dockett, Perry och Whittons kategorier utökades med en ny kategori i form av ”ingen av dessa” eftersom vi fann lärare och andra vuxna inom skolan som inte gick att placera i någon av deras kategorier.

Genomförande

Esaiasson et al. (2017, ss. 213, 228) menar vidare att det vid textanalys är av yttersta vikt att använda sig av tydligt specificerade analytiska verktyg men att det inte finns någon på förhand bestämd mall, utan forskaren är fri att själv utforma studien i fråga.

Inför läsandet av de skönlitterära texterna utformades därmed en analysmodell i flertalet steg. Det första steget var utformandet av en tabell i likhet med den som Brady (2009, s. 72) använder där de olika vuxna karaktärerna inom skolan och deras utseende samt egenskaper dokumenteras (bilaga 2). Denna tabell ligger således till grund för läsandet och tolkningen av materialet och dokumentationen används som underlag vid den följande kodningen av lärarkaraktärerna i de från forskningen hämtade svarskategorierna.

De kategorier som använts i tabellen och dess definitioner har hämtats från den tidigare forskningen samt critical literacy-begreppet och utgörs av lärarens och de andra vuxnas kön, skolämne, utseende, personlighet samt relation till huvudkaraktären. För att fastställa kön har vi i första hand utgått från de pronomen (han/hon/Mr/Mrs/Ms) som lärarna och de andra vuxna bestämts med, om detta saknats har vi gått vidare utifrån namn eller bestämningar såsom "magister", "fröken", "skolsköterska". Om könsbestämmande pronomen, namn eller titel saknats har läraren och de andra vuxna kategoriserats som utan könsbestämning. Utseende har fastställts genom beskrivningar av ålder, kläder, accessoarer, hår samt hudfärg i text och bild. Personlighet har bestämts utifrån specifika beskrivningar av beteende och handlingar i texten. Relation till huvudkaraktären har klarlagts utifrån konkreta, precisa beskrivningar i texten men också mer implicita och övergripande framställningar i texten som helhet.

Nästa steg var att läsningen av texterna tog vid. Läsningen skedde först översiktligt och har sedan djuplästs flera gånger för att granska karaktärerna i detalj och göra en grundlig undersökning och analys. Under läsningen fylldes tabellen (beskriven i stycket ovan) i allt eftersom lärarkaraktärer presenterades och beskrevs. I och med critical literacy-perspektivet och i linje med Dockett, Perry och Whittons (2010) samt Sandefur och Moores (2004) studier så noterades även frånvaron av de eftersökta kategorierna, till exempel att en lärare eller andra vuxna saknade namn eller inte beskrevs till utseende och/eller personlighet.

Den ifyllda tabellen har sedan legat till grund för vidare kodning av lärarens och de andra vuxnas roll och personlighet i enlighet med den tidigare forskningens kategorier av lärartyper. Efter

läsningen delades alla lärarkaraktärer först in i en eller flera av Dockett, Perry och Whittons (2010) fyra kategorier gällande lärarrollen: *classroom manager*, *pedagogue*, *disciplinarian* och *nurturer*. Våra kriterier vid denna indelning utgår i stort från deras definition (som beskrivs i forskningsöversikten) men preciseras i vår studie genom att förekomsten av en händelse och/eller ett karaktärsdrag endast behöver förekomma en gång. Karaktärerna kan placeras i flera av kategorierna. Efter att de blivit indelade i kategorier placeras de även ut på Sandefur och Moores (2004) skala på den övergripande framställningen av karaktärerna. Här kan lärarkaraktärerna enbart hamna i ett fält av de fyra som finns på skalan, det vill säga antingen positivt eller negativt framställd, en blandning av de båda eller neutral (ingen uppfattning förmedlas, varken positiv eller negativ). Vid oklara fall gällande vilken kategorisering en lärarkaraktär ska tilldelas har vi diskuterat sinsemellan för att göra en bedömning.

Sista steget i undersökningen var sedan att sammanställa resultatet genom att räkna könstillhörighet, hudfärg samt de olika lärarkategorierna samt att mer kvalitativt tolka materialet och framställningarna av lärarna och de andra vuxna genom att försöka hitta samband mellan olika kategorier (till exempel kön och personlighet), mönster i framställningarna samt granska det som är intressant utifrån studiens teoretiska perspektiv och frågeställning, till exempel det som inte syns.

Reflektioner över metoden

Under denna rubrik reflekterar vi över studiens validitet och reliabilitet samt en gör en kort utvärdering över hur metoden har fungerat för studiens syfte.

Validitet

Studiens validitet säkras genom att studiens syfte, att analysera lärarframställningar i skönlitteratur för barn, förankras i studiens urval i och med att skönlitteratur med lärarkaraktärer valts ut. En fråga vi inledningsvis ställt oss i urvalsprocessen är hur pass framträdande lärarkaraktären ska vara i berättelsen och huruvida boken måste utspela sig i skolan. Vi valde att ställa tämligen låga krav gällande detta för att få fram en bred palett av lärarframställningar. Vi är medvetna om att det är möjligt att vi fått ett annat resultat om vårt urval baserats på andra kriterier, till exempel böcker som endast utspelar sig i skolan. Vidare bygger denna studie på en egenhändig utarbetad sammanställning av beprövade analysmodeller hämtade från tidigare forskning. Analysmodellen har även berikats med kategorier hämtade från studiens teoretiska perspektiv.

Reliabilitet

Det är viktigt att vara medveten om att den valda metoden består till stor del av tolkning av texter. Vid tolkning av texter måste man ha i åtanke att texten kan ha flera betydelser, att försöka distansera sig från sin egen förförståelse samt argumentera för sina tolkningar och att läsare med olika erfarenheter läser in olika meningar i texten. För att ge ökad reliabilitet systematiseras undersökningen med hjälp av en tabell i vilken resultat successivt kan föras in och inga detaljer går förlorade. Analysmodellen som arbetats fram är transparent och kan både appliceras på samma texter för att genomföra samma undersökning igen eller för att analysera andra texter. Bredden av angreppssätt för att analysera skönlitteraturen har gett oss en stor variation av framställningar, både kvantitativt och kvalitativt och därmed har metoden fungerat väl för studiens syfte.

Etiska hänsynstaganden

Enligt Vetenskapsrådet rör de forskningsetiska aspekterna fyra huvudkrav, nämligen samtyckeskravet, informationskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa krav avser studier som direkt eller indirekt handlar om individer, exempelvis observationer, intervjuer och enkäter (Vetenskapsrådet, 2017, s. 40-41). Den här studien omfattar texter och analys av dessa och i och med det är Vetenskapsrådets huvudkrav inte relevanta. Det som däremot ska beaktas i en studie av detta slag är av text-, käll- och analytisk karaktär och därför har hänsyn tagits till vilka källor och analytiska ingångar som använts och att användningen av data är stringent.

Resultat och analys

I detta kapitel redovisas först resultat och analys av delstudie 1 följt av resultat och analys av delstudie 2. Efter detta presenteras det sammanställda resultatet av de båda delstudierna följt av en gemensam analys. Resultatet av lärarkategorierna (Dockett, Perry och Whitton, 2010) och deras framställningar (Sandefur & Moore, 2004) är sammanställt i en varsin tabell för varje delstudie samt två gemensamma tabeller där båda delstudierna ingår. I tabell 1, 3 och 5 som utgår på Dockett, Perry och Whittons (2010) studie har lärarna och de andra vuxna kunnat placeras i flera kategorier medan i tabell 2, 4 och 6 som utgår från Sandefur & Moores (2004) studie har lärarna och de andra vuxna endast kunnat placeras i en av kategorierna på skalan. Dockett, Perry och Whittons (2010) kategorier utökades med kategorien ”ingen av dessa” eftersom resultatet visar lärare och andra vuxna som inte kunde placeras in i någon av de ordinarie kategorierna.

Resultat och analys delstudie 1

Tom Gates fantastiska värld av Liz Pichon (2014)

Sex lärare och andra vuxna inom skolan nämns varav tre män och tre kvinnor. Detta är tre lärare (magister Fullerman, fröken Worthington och fröken Blund), en manlig rektor (rektor Keen), en manlig vaktmästare (icke namngiven) samt en kvinna som läser meddelanden i högtalarsystemet (fru Mummel).

Den mest framträdande läraren är klassföreståndaren magister Fullerman som undervisar i bild, matematik, historia samt engelska. Magister Fullermans utseende beskrivs i bild och till viss del genom text. Han är en vit, skällig, medelålders man med arga, stirrande ögon, klädd i skjorta och slips. Magister Fullermans beskrivs av huvudkaraktären Tom som en idiot och en gris, en person som är arg, sur och misstänksam och som gör Toms tillvaro extra jobbig när det delas ut skoluppgifter och görs försök att få Tom att fokusera på skolarbetet. Magister Fullerman är dock även snäll och tålmodig. Han berömmar Tom när han väl anstränger sig, ger Tom flertalet chanser att lämna in efterfrågat skolarbete utan att bli upprörd när detta ej sker och lyssnar överseende på Toms ursäkter och bortförklaringar, förutom en gång mot slutet då han hotar med kvarsittning. Magister Fullerman visar även intresse för eleverna genom att ge dem skoluppgifter där de får chans att berätta om sig själva och sina intressen, bevistar en konsert med Toms

favoritband och ordnar där VIP-biljetter åt Tom och hans följe som tröst för att deras egna biljetter förstörts.

Fröken Worthington är klassföreståndare i en annan klass och är lärare i bild och matematik. Även fröken Worthington finns gestaltad i bild, hon är en vit, medelålders kvinna i klänning med glasögon, plutmun, axellångt hår och en, enligt Tom, mycket synlig mustasch. Fröken Worthington beskrivs som entusiastisk, hon beskriver klassen som underbar och ger Tom beröm för hans ansträngningar i bild men ger honom sedan kvarsittning när han ritar ett överdrivet porträtt av henne i mustasch.

Fröken Blund ansvarar för skolkören och är troligtvis musiklärare. Hon beskrivs i bild som en vit, medelålders, kvinna med lockigt hår, högklackade skor, halsband och blommig kjol. Hon beskrivs som en entusiastisk lärare som sjunger högt och gungar när hon sjunger. Fröken Blund får också tillfälle att bestraffa Tom när han betar sig illa och kör ut honom från klassrummet.

Vaktmästaren beskrivs en gång väldigt kort i bild och text. Han är en vit, medelålders man med lång rock, keps, spetsiga skor och nyckelknippa och verkar missnöjd med Tom eftersom han skakar på huvudet när Tom gör narr av en klasskamrats cykel.

Rektor Keen är en vit, medelålders man med rött ansikte och buskiga ögonbryn som lätt blir arg. Han tvingar Tom att vara med på en skolföreställning mot Toms vilja, vilket kan tolkas som en form av bestraffning av Tom.

Fru Mummel beskrivs ej till utseende eller karaktär.

***Skuggan i väggen* av Kerstin Lundberg Hahn (2012)**

Fem vuxna inom skolan nämns. Två kvinnliga lärare, en kvinnlig mattant, samt en rektor och en lärare där könet ej nämns. Det är endast två av dessa, de två kvinnliga lärarna, som beskrivs till utseende och/eller personlighet och detta är mycket kort då de ej har en särskilt framträdande plats i berättelsen.

Mickes lärare benämns endast som "Fröken" och det enda som beskrivs av hennes utseende är att hon bär glasögon. De ämnen som det uttalat undervisas i är matematik och bild samt övning på sommarsånger inför skolavslutningen. Till sättet är hon snäll då hon hälsar Micke välkommen

till klassen, uttrycker hur trevligt det är med ett nytillskott och senare berömmar deras skolarbete. Detta intryck grumlats dock av att hon mot Mickes vilja kallar henne för Mikaela, ignorerar elever som fnissar åt Mickes smeknamn, förlöjligar en elev som stavat ett ord fel, är nedlåtande mot Micke när hon en gång kommer försent. Hon ignorerar konstant när elever blir retade och trakasserade fastän hon bevittnar när de förstör varandras skolarbeten, fäller krokben och kallar varandra elaka saker. Hon missar dessutom att uppmärksamma att en elev i det närmaste är hemlös.

Den andra läraren som beskrivs i någon form beskrivs endast till utseende och då väldigt kort med " uppsatt hår och ett vänligt leende".

Nidstången av Åsa Larsson, Ingela Korsell och Henrik Jonsson (2014)

Fem vuxna inom skolan nämns. En manlig lärare, en kvinnlig skolsköterska, resterande tre (en lärare, en klassföreståndare och en rektor) nämns i samband med ett bråk på skolan men beskrivs varken till utseende eller karaktär och könet är därmed okänt.

Träslöjdläraren Thomas är vit, i övre medelåldern och bär rutig skjorta. Han framställs som elak och favoriserande då han misstror Viggos förklaring till ett bråk som uppstått med Thomas son, ett bråk som Thomas son orsakade. Thomas verkar inte gilla Viggo och Alrik och anklagar dem för att ofta vara i slagsmål, snatta och att ha ADHD. Han anser att killarnas straff efter bråket är för lindrigt och vill utöka detta med kvarsittning och datorförbud. Det finns även något misstänksamt med Thomas, Alrik får tidigt en känsla av att Thomas övervakar bröderna och Thomas tjuvlyssnar även på en konversation om brödernas framtida väktaruppdrag. Det antyds därmed att Thomas skulle kunna vara en del av de onda krafter som bröderna kämpar emot. Relationen mellan bröderna och Thomas är allt annat än god och Alrik uttrycker explicit att han hatar Thomas.

Skolsköterskan är vid det bråk som uppstår i början av berättelsen omhändertagande och tar Alrik och Viggos parti i motsats till Thomas.

Harry Potter och de vises sten av J.K. Rowling (1999)

Tio lärare samt andra vuxna inom skolan nämns varav sex män och fyra kvinnor. Det är framför allt fem av dessa som beskrivs utförligare och har betydelse för handlingen, av dessa fem är fyra män och en kvinna. Tre av dessa fem får anses ha en god relation till Harry, dessa är Albus

Dumbledore (rektorn) samt Professor McGonagall (lärare) och Rubeus Hagrid (skogsförvaltare och nyckelväktare). Alla dessa tre kan anses ha en slags föräldraroll i relation till Harry då de samlas för att beskydda honom den natten han blir föräldralös.

Dumbledore målas upp som väldigt smart och mäktig men samtidigt lite tokig. Han är vänlig mot och intresserad av Harry trots att Harry bryter mot reglerna när han ger sig ut på strövtåg i skolan mitt i natten. Då Harry mot slutet av berättelsen får utkämpa en allvarlig magisk strid alldeles ensam blir han räddad av Dumbledore i sista sekund och Dumbledore finns vid sängkanten när Harry vaknar upp i sjukhusflygeln redo att lugna Harry och svara på frågor om det som hänt. Det antyds senare att Dumbledore övervakat Harry under hans första skolår och att Dumbledores intention kan ha varit att Harry skulle utkämpa den farliga striden på egen hand och därmed medvetet utsatt Harry för denna fara.

Rubeus Hagrid kan närmast beskrivas som Harrys vän. Det är Hagrid som hämtar Harry den kväll han blir föräldralös, berättar för Harry att han är en trollkarl, hjälper Harry att införskaffa det skolmaterial han behöver, ger Harry presenter och när Harry väl börjar på Hogwarts så umgås de på fritiden i Hagrids hem.

Professor McGonagall blir till skillnad från Dumbledore arg då elever bryter mot reglerna, till exempel att vandra i korridorerna på natten, och bestraffar dem med straffkommendering. Hon inger respekt, är sträng, vill ha ordning och reda på sina lektioner och är inte någon som man sätter sig upp emot men framstår samtidigt som rättvis då hon vid ett tillfälle godtar Harry och hans vänners ursäkter och förklaringar till ett regelbrott.

Två av de mer framträdande lärarna får anses ha en dålig relation till Harry. Professor Snape är elak och relationen mellan honom och Harry beskrivs som hatisk och lektionerna som tortyr. Snape förlöjligar Harrys bristande kunskaper på den första lektionen, han låter Harry bära skulden för en annans elevs misstag och bestraffar Harry därefter med poängavdrag. Han hittar på regler som inte finns och bestraffar Harry utifrån dem, han favoriserar andra elever och ända fram till slutet av berättelsen är läsaren av uppfattningen att Snape medvetet försökt döda Harry. Snape har även ett mystiskt beteende som förstärker huvudpersonens ogillande mot honom, han smyger omkring på nätterna och i Den Förbjudna Skogen samt hotar en annan lärare, nämligen Professor Quirrell. Professor Quirrell beskrivs som vek, rädd och ängslig och har egentligen inte

någon relation alls till Harry förrän i slutet när det visar sig att det är Quirrell som försökt döda Harry, inte Snape.

Överlag så framställs de manliga och kvinnliga lärarna och andra vuxna inom skolan på varierande sätt. De är stora, korta, snälla, elaka och mittemellan i en salig blandning. Det finns ett mönster som visar att det är kvinnorna som står för bestraffningarna och att hålla ordning (McGonagall, Madam Pomfrey, Madam Hooch). Lärare och vuxna som grupp beskrivs som personer som delar ut läxor men även griper in när det händer otäcka saker.

Sammanställning av lärartyper, delstudie 1

Tabell 1. Sammanställning av lärarkategorier - delstudie 1.

	Antal	Andel	Andel män	Andel kvinnor	Andel utan könsbestämning
Classroom manager	2	7 %	9 % (1 av 11)	9 % (1 av 11)	-
Disciplinarian	15	54 %	46 % (5 av 11)	55 % (6 av 11)	66 % (4 av 6)
Pedagogue	11	39 %	46 % (5 av 11)	55 % (6 av 11)	-
Nurturer	4	14 %	27 % (3 av 11)	9 % (1 av 11)	-
Ingen av dessa	7	25 %	18 % (2 av 11)	27 % (3 av 11)	33 % (2 av 6)

Tabell 2. Sammanställning av skala - delstudie 1

	Antal	Andel	Antal män	Antal kvinnor	Utan könsbestämning
Positiv	3	11 %	2 (18 %)	1 (9 %)	-
Negativ	4	14 %	3 (27 %)	1 (9 %)	-
Mixad	4	14 %	1 (9 %)	3 (27 %)	-
Neutral	17	61 %	5 (46 %)	6 (55 %)	6 (100 %)
Total	28	-	11	11	6

I delstudie 1 förekom 28 stycken lärarkaraktärer, varav 11 män och 11 kvinnor och sex stycken utan könsbestämning. När lärarnas och andra vuxna inom skolans utseende beskrivs är det

uteslutande kläder, accessoarer samt frisyr och/eller hårväxt som skildras i text. I de fall det finns bilder på skolpersonalen (Pichon, 2014; Larsson, Korssell, Jonsson, 2012) går det även att utläsa hudfärg, vilken uteslutande är vit. Hudfärg, etnicitet eller kultur nämns aldrig i text. Via bilderna kan det även konstateras att de är i medelåldern eller övre medelåldern. Deras sexualitet nämns aldrig. Ingen av dem har någon synlig eller beskriven funktionsvariation förutom glasögon.

Gällande samband mellan lärarnas och andra vuxnas kön och utseende så bär kvinnorna kjol och/eller klänning (Pichon, 2014) och männen skjorta (Pichon, 2014; Larsson, Korssell, Jonsson, 2012) i de fall där klädsel beskrivs med undantag för de vuxna i *Harry Potter och de vises sten* (Rowling, 1999) där karaktärer av båda könen bär långa klädnader och mantlar. Utifrån ett critical literacy-perspektiv kan den föreställning om kvinnlig och manlig klädsel som här framträder delvis ifrågasättas, det är till exempel ingen kvinnlig lärare eller annan vuxen inom skolan som är iförd byxor och även om det i *Harry Potter och de vises sten* förekommer manliga och kvinnliga lärare och andra vuxna i icke traditionell klädsel så utspelar sig den historien i en frånskild fantasyvärld.

Av lärarkategorierna är den högsta andelen lärare och andra vuxna sådana som upprätthåller regler, bestraffar och skäller på elever (*disciplinarian*). Dessa bestraffningar består av alltifrån tillsägelser och hot om bestraffningar, bestraffningar i form av kvarsittning och liknande samt elaka, orättvisa straff som delas ut utan att ett regelbrott begåtts eller som ej står i proportion förseelsen som eleven anklagas för. Ingen tydlig könsuppdelning finns i denna kategori. Två män och en kvinna använder bestraffningar och skäll som ett sätt att vara uppenbart elaka (alltså ett samband mellan *disciplinarian* och negativ framställning) medan resten använder disciplin på ett mer neutralt sätt.

Näst högst andel är lärare och andra vuxna inom skolan som är involverade i någon slags skolämnesrelaterad läraaktivitet, *pedagogue*. Dessa läraaktiviteter är av blandad sort men matematik, bild, övningar inför skolavslutningar och läxor sticker ut. Tre lärare och andra vuxna som kodats i denna kategori har i nästa steg kodats som negativa medan resterande åtta ansetts vara mixade eller neutrala, ingen har kodats som positiv. Detta kan sägas spegla att vuxna sällan bygger någon relation med eleverna. *Pedagogues* delar ut uppgifter, ger ibland beröm och ibland skäll men är sällan involverade mer än så. Många är frånvarande bikaaktörer. Eleverna uttrycker ofta att skolarbetet är jobbigt och/eller tråkigt och läraaktiviteterna är aldrig i fokus för historien, det som är spännande och viktigt är aldrig en del av skolarbetet och händer utanför skolan. Lärarna och andra vuxna inom skolan finns där i bakgrunden men de är inte viktiga för historien.

Ett annat mönster som kan skönjas är nämligen att eleverna ofta har problem av olika slag, de ligger efter med skolarbetet och tycker skolan är tråkig (Pichon, 2014), de har alkoholiserade föräldrar (Lundberg Hahn, 2012) och de kämpar mot onda, magiska krafter (Larsson, Korssell, Jonsson, 2012; Rowling, 1999). Trots dessa problem så vänder de sig, av olika anledningar, inte till lärarna eller andra vuxna inom skolan för att få hjälp. Detta tycks bero på att de i många fall inte litar på vuxna (Rowling, 1999; Larsson, Korssell, Jonsson, 2012) eller för att lärarna och andra vuxna inom skolan är oempatiska och negativt inställda till dem (Lundberg Hahn, 2012; Larsson, Korssell, Jonsson, 2012) eller för att de är frånvarande karaktärer som eleverna ej har en relation till (Pichon, 2014; Larsson, Korssell, Jonsson, 2012). I tre av böckerna (Rowling, 1999; Lundberg Hahn, 2012; Larsson, Korssell, Jonsson, 2012) finns till och med exempel på lärare som är uppenbart elaka och hatiska gentemot eleverna.

Denna föreställning om att lärare och andra vuxna inom skolan är frånvarande personer som eleverna inte har någon förtroendefull relation till kan även kopplas till det faktum att förekomsten av lärarrollen *nurturer* är en av de minst förekommande. Detta är med andra ord ovanligt att eleverna mottar tröst och rådgivning från de vuxna i böckerna.

Det mest utmärkande mönstret för de analyserade karaktärerna är således frånvaron av framträdande lärare och andra vuxna inom skolan. I de fyra ovanstående böckerna har 28 vuxna inom skolan nämnts men endast ett fåtal har betydelse för handlingen och beskrivs till utseende och/eller karaktär. Den frånvarande, icke-involverade läraren kan också kopplas till det faktum att 25 % av karaktärerna inte kunde kodas i någon av kategorierna i det första steget och därmed även kodades neutrala i nästa steg. Neutral utgör vidare den största delen av lärarframställningarna vilket hör ihop med att majoriteten av de analyserade karaktärerna inte spelar en betydande roll för berättelsen och därmed bara nämns i förbigående vilket gör att deras agerande och personlighet inte beskrivs i särskilt omfattande ordalag. Det går med andra ord inte att få en bild av hur skolpersonal ser ut eller är. Kategorin neutral utgör i denna undersökning alltså snarare vuxna som inte beskrivits alls än personer vars agerande beskrivits på ett neutralt sätt.

Vidare är fördelningen mellan mixade, negativa och positiva karaktärer förhållandevis jämn. Det är dock nedslående att konstatera att de positiva skildringarna är de minst förekommande och att det därmed råder brist på positiva förebilder i den analyserade litteraturen. Att de positivt

skildrade är så få är dock föga förvånande när majoriteten av lärarkaraktärerna endast är till för att disciplinera eleverna och dela ut tråkiga skoluppgifter. Undantaget från detta är *Harry Potter och de vises sten* (Rowling, 1999) där det finns exempel på exceptionella lärare beredda att ge sitt liv för huvudkaraktären, till exempel Hagrid och Dumbledore.

Vid en analys av samband mellan lärarnas och övriga vuxnas könstillhörighet och de lärarkategorier de kodats som i förhållande till deras agerande och personlighet så kan konstateras att könsfördelningen för jämn i kategorierna *classroom manager*, *pedagogue* och *disciplinarian*. I kategorin *nurturer* är majoriteten män, vilket kan tyckas förvånande och dessutom går emot den tidigare forskningen som funnit en majoritet av omhändertagande kvinnor (Ursing, 2004, s. 200; Trousdale, 1994, s. 26; Dockett, Perry och Whitton, 2010, s. 38; Brady, 2009, s. 79). Även i kategorierna negativ framställning och positiv framställning är majoriteten män. Av de positivt skildrade karaktärerna är två av tre män och av de negativt skildrade är tre av fyra män. Att det till övervägande del är män som skildras positivt "motsägs" alltså av att de till övervägande del även skildras negativt. En majoritet av kvinnor finns däremot i de vuxna som framställs med en mixad framställning, tre av fyra är kvinnor i denna kategori. Detta kan sägas härröra ur mönstret att de kvinnliga karaktärerna i böckerna både ger beröm och inger förtroende men även utdelar hårda bestraffningar som inte uppskattas av huvudkaraktären (Pichon, 2014; Rowling, 1999) medan de manliga i ett flertal fall är eller framställs som antingen skurken i berättelsen (Larsson, Korsell, Jonsson, 2012; Rowling, 1999) eller hjälten (Rowling, 1999).

Resultat och analys av delstudie 2

***Inmurade* av Lena Ollmark (2014)**

En stor del av boken utspelar sig i skolbyggnaden, både före och efter skoltid, och det finns tre vuxna inom skolan som spelar viss roll för bokens handling. Två kvinnor och en man.

Mannen är klassföreståndare för klassen där de tre huvudkaraktärerna går och är dessutom pappa till en av dem, Teddy. Han är elevernas lärare i engelska och bild och beskrivs framförallt genom sina handlingar. Han förefaller ha god relation till alla elever, utom sin son, och har respekt från eleverna på skolan. Han är uppmuntrande och skämtsam i sin kommunikation till eleverna men samtidigt noga med att upprätthålla regler. Den största rollen han har för historiens fortskridande är dock sin roll som pappa.

Gullan är en kvinnlig karaktär som jobbar i skolbespisningen. Hon beskrivs som kortväxt och lite rund med rosiga kinder. Hon skrattar mycket och är omtyckt av eleverna. För Leo framstår hon dock som väldigt mystisk då han ibland kommer på henne med att titta på honom med väldigt allvarlig blick utan att säga något.

Den tredje lärarkaraktären är vålnaden av lärarinnan som undervisade på skolan för ungefär hundra år sedan. Hon blev fanatiskt religiös och stängde in sina elever på skolan under en hemsk snöstorm. Där agade hon dem om de misskötte sig, manipulerade dem att vända sig mot varandra och förgiftade långsamt dem till döds, allt detta i tron om att hon hjälpte dem att komma till Gud.

Utöver de tre lärare som beskrivs mer i detalj och förekommer vid upprepade tillfällen nämns en namnlös rektor som griper in och tar ledningen i en krissituation, en städare som vid ett tillfälle tillrättavisar huvudkaraktären Teddy samt svenskläraren Bibbi som nämns i förbigående av en elev i klassen. Dessutom beskrivs lärarna som ett kollektiv vid ett dramatiskt tillfälle som en grupp som försöker lösa situationen och hålla sig lugna för elevernas skull så att situationen inte urartar.

Hjärtlös av Petrus Dahlin (2014)

Maia spenderar hela dagarna hemma innan hon ska börja i skolan i det nya landet och får därför hemundervisning.

Maias matematik- och naturvetenskapslärare, William Vanderburgh, beskrivs som en stor och välklädd, lite äldre man. Han ger ett lugnt och kunnigt intryck och vid ett tillfälle ber Maia honom om råd när hon känner sig förvirrad.

En annan man som kommer för att undervisa Maia är Aleks. Han ger henne lektioner i balett i hemmet och verkar till en början vara lite bister men vid lektionens (den enda som beskrivs) slut är han vänligare. Aleks beskrivs sparsamt till utseendet och att han har skadat ena knät men det förklaras inte närmare. Han är den enda läraren som explicit beskrivs med ålder. Lärarna dyker upp två respektive en gång var i berättelsen.

Nikkis dagbok #1 - Berättelser från ett (inte så) fantastiskt liv av Rachel Renée Russell (2013)

I Nikkis dagbok skildras sex vuxna på skolan, fem lärare och en bibliotekarie. Det är tre manliga lärare, två kvinnliga och bibliotekarien är också kvinna. Lärarna beskrivs väldigt flyktigt och förekommer oftast inte mer än en gång i berättelsen och fungerar ofta för att uttrycka en sinnesstämning hos huvudkaraktären Nikki eller en situation snarare än att föra handlingen framåt, till exempel då Nikki får en tillsägelse av sin fransklärare varpå en lång utläggning om hur han favoriserar hennes ”ärkefiende” och hur taskig hon är följer.

Bibliotekarien, Mrs Peach, dyker upp oftare då Nikki är bibliotekarieassistent tillsammans med två nyfunna vänner på skolan. Hon förekommer på flera bilder där hon avbildas med kort hår, glasögon och alltid klädd i kjol. Hennes personlighet beskrivs inte vid något särskilt tillfälle men utifrån det som sker verkar hon vänlig och bry sig om eleverna samt ha ett brinnande intresse för litteratur. Hon verkar dessutom vara en av få vuxna som Nikki tycker om, men de har ingen relation utöver att de ses i skolans bibliotek.

Dagbok för alla mina fans - Gregs bravader av Jeff Kinney (2008)

De vuxna i Gregs dagbok är flyktigt beskrivna och dyker sällan upp mer än en gång i berättelsen, trots att Greg går i skolan i flera månader och således bör träffa sina lärare återkommande varje vecka. Skolpersonal har undantagsvis någon betydelse för handlingen utan används av Greg för att beskriva hur illa allt är i skolan. De tilldelas inga personlighetsdrag eller någon bakgrund och har ingen relation till huvudkaraktären.

En lärare som nämns på flera ställen i berättelsen är Mr. Ira och han kan ses som ett undantag för mönstret i lärarnas förekomst i boken. Han målas upp som en skurk som utnyttjar och ändrar Gregs kreativa verk i skoltidningen för att göra reklam för biblioteket och matematikämnet. Däremot gör han absolut inga ändringar i Gregs kompis, Rowleys, verk när han ersätter Gregs roll i tidningen, vilket förstärker Mr. Iras roll som någon som motarbetar Greg i hans plan att vinna lojalitet.

Mr. Winsky, som får förmodas vara rektor eller någon typ av administrativ personal på skolan, förekommer också mer än en gång. Han är ansvarig för skolpoliserna och ses av Greg som ännu en person som vänder sig mot honom och istället främjar hans vän Rowley.

Sammanställning av lärartyper, delstudie 2

Tabell 3. Sammanställning av lärarkategorier - delstudie 2.

	Antal	Andel	Andel män	Andel kvinnor	Utan könsbestämning
Classroom manager	6	21 %	27 % (4 av 15)	17 % (2 av 12)	-
Disciplinarian	12	43 %	46 % (7 av 15)	42 % (5 av 12)	-
Pedagogue	11	39 %	53 % (8 av 15)	25 % (3 av 12)	-
Nurturer	3	11 %	0 % (0 av 15)	25 % (3 av 12)	-
Ingen av dessa	4	14 %	7 % (1 av 15)	17 % (2 av 12)	100 % (1 av 1)

Tabell 4. Sammanställning av skala - delstudie

	Antal	Andel	Antal män	Antal kvinnor	Utan könsbestämning
Positiv	4	14 %	2 (13,3 %)	2 (16,3 %)	-
Negativ	4	14 %	2 (13,3 %)	2 (16,3 %)	-
Mixad	4	14 %	2 (13,3 %)	2 (16,3 %)	-
Neutral	16	58 %	9 (60 %)	6 (50 %)	1 (100 %)
Totalt	28	-	15	12	1

Sett från kategorierna är den största andelen av lärarna och de övriga vuxna inom skolan *disciplinarians*. Vanligtvis tillrättavisar de elever på något sätt eller uppmanar dem att följa regler och göra som de blir tillsagda. Mindre ofta sker bestraffningar men dessa förekommer också, till exempel i form av degradering (Kinney, 2008). Fördelningen mellan män och kvinnor är jämn (46 % respektive 42 %). Strax efter kommer kategorin *pedagogues*. De befinner sig på något sätt i en läraktivitet, t.ex. informerande eller en genomgång som Mrs. Sprague håller för Nikki.

På tredje plats av de förekommande kategorierna kommer *classroom manager*. Dessa välkomnar barnen efter sommarlovet eller sköter administrativa sysslor på expeditionen. *Nurturer* är väldigt sällan förekommande. Nästan lika vanligt som att de analyserade karaktärerna inte faller in i någon av kategorierna. De som klassats som *nurturer* har agerat stöttande i form av t.ex. uppmuntringar eller genom rådgivning.

På skalan är det jämnt fördelat mellan den totala andelen positiva, negativa och mixade lärarframställningar. Dessa utgör tillsammans 42 % av alla lärare och andra vuxna. Andelen neutrala överstiger hälften och är en klar majoritet bland de representerade framställningarna. Mellan män och kvinnor är antalet (två) exakt samma på skalfälten positiv, negativ och mixad medan antalet neutrala manliga karaktärer är nio och de kvinnliga neutrala karaktärerna är sex stycken till antalet.

Ett mönster som går att se i samtliga fyra böcker är att lärarna och de andra vuxna inom skolan generellt sett inte har någon framträdande roll i elevernas liv och vardag eller för berättelserna som helhet. De beskrivs flyktigt, eller inte alls, både till utseende och personlighet. För det mesta tycks de vara ett nödvändigt ont i skolan och har ingen annan roll för berättelsen än att de är ett hinder för elevernas liv och jakt efter popularitet eller framgång. De är snarare någon som står i vägen för eleverna än någon som är eleverna behjälplig. Det som beskrivs som hinder är ofta skolrelaterade saker som att ge eleven reprimander eller läxor eller förstöra något eleven gjort, t.ex. manipuleringen av Gregs serie. Det finns dock exempel, om än få, på tillstymmelse till relationer mellan lärare och andra vuxna inom skolan och elever. Exempelvis är den tillit Maia (Dahlin, 2014) visar sin lärare väldigt ovanlig då hon ställer honom en fråga om en situation som tyngt henne under en tid och ber sedan honom om råd.

Vad gäller relationer skiljer sig dock *Inmurade* (Ollmark, 2014) lite från övriga böcker. Eftersom klassläraren är förälder till en av huvudpersonerna figurerar han vid andra tillfällen än i skolan och läsaren får möjlighet att komma närmare karaktären. I samma bok finns dessutom en lärarkaraktär som skiljer sig från de som porträtterats i övriga böcker. För det första är hon ett ansiktslöst spöke och för det andra beskrivs hon som ond och galen, karaktärsdrag som inte passar in på någon av de 27 övriga analyserade karaktärerna som förekommit i resterande böcker. Hon är inte heller lärare till eleverna det handlar om utan några andra barn (som också är spöken). Hon ställer ändå till det för eleverna som går på skolan i nutid genom att orsaka olyckor

och skrämman upp eleverna. Eftersom hon varken lever eller är lärare till huvudpersonerna är frågan huruvida läsaren knyter beskrivningen av henne till lärare eller om hon främst ses som ett spöke.

I två av böckerna (Russell, 2013; Kinney, 2008) beskrivs de analyserade karaktärerna genom både bild och text. Eftersom lärarna och andra vuxna i de övriga böckerna enbart beskrivs i text går det inte att dra lika många slutsatser, då olika läsare tolkar beskrivningar olika, men genom bilderna kan man se saker som inte framgår i texten. I båda böckerna är de enbart porträtterade som vita och verkar vara medelålders eller i övre medelåldern. Bilderna är svartvita och det är därför svårt att avgöra om de bara har ljust eller grått hår. Även de vuxna som enbart beskrivs i text i de andra böckerna kan antas vara inom ungefär samma åldersspann, baserat på t.ex. namn eller att de har barn i en viss ålder. Ingenting nämns om lärarnas eller övriga vuxnas sexualitet. Endast i *Inmurade* framgår det att Anders lever i ett heterosexuellt förhållande. Lärarkaraktärer med någon typ av funktionsvariation finns inte närvarande i någon av berättelserna, bortsett från synfel.

Totalt förekommer 28 lärarkaraktärer, varav 15 är män och 12 är kvinnor. En lärarkaraktär gick inte att könsbestämma. Samtliga kvinnliga vuxna som skildrats i bild (Russell, 2013; Kinney, 2008) har haft på sig klänning eller kjol med undantag av idrottsläraren (Russell, 2013) som har på sig en träningsoverall. Däremot är enbart överkroppen synlig så det går inte att dra några fullständiga slutsatser angående hennes klädsel. Även de kvinnor som beskrivits i text, Gullan och den onda fröken (Ollmark, 2014) beskrivs vara klädda i traditionellt kvinnliga kläder då Gullan har på sig ett förkläde och den onda fröken bär klänning. I Gregs dagbok (Kinney, 2008) är alla män klädda i skjorta eller tröja och långbyxor på alla bilder. Alla lärare och andra vuxna inom skolan som figurerar på bild är vita, utan någon variation i hudfärg.

De flesta vuxna inom skolan är knapphändigt skildrade, deras utseende beskrivs sällan i texten och deras personligheter går enbart att utläsa från deras handlingar, till exempel att de delar ut arbetsuppgifter och sedan lämnar klassrummet resten av lektionen eller att en vuxen tar ner Gregs valaffischer från väggarna (Kinney, 2008).

Gemensamt resultat och analys

Tabell 5. Sammanställning av lärarkategorier - delstudie 1 och 2.

	Antal	Andel	Andel män	Antal kvinnor (andel)	Utan könsbestämning
Classroom manager	8	14 %	19% (5 av 26)	13 % (3 av 23)	-
Disciplinarian	27	48 %	46% (12 av 26)	48 % (11 av 23)	57 % (4 av 7)
Pedagogue	22	39 %	50% (13 av 26)	39 % (9 av 23)	-
Nurturer	7	13 %	12% (3 av 26)	17 % (4 av 23)	-
Ingen av dessa	11	20 %	12 % (3 av 26)	22 % (5 av 23)	43 % (3 av 7)

Tabell 6. Sammanställning av skala - delstudie 1 och 2

	Antal	Andel	Antal män	Antal kvinnor	Utan könsbestämning
Positiv	7	13 %	4 (15%)	3 (13 %)	-
Negativ	8	14 %	5 (19%)	3 (13 %)	-
Mixad	8	14 %	3 (12%)	5 (22 %)	-
Neutral	33	59 %	14 (54%)	12 (52 %)	7 (100 %)
Total	56	-	26	23	7

Kön och hudfärg

Könsfördelningen är väldigt jämn men med en marginell majoritet män. Detta är inte representerande för den svenska skolvärlden där övervägande del (cirka 70 %) grundskollärare är kvinnor (SCB, 2016). Däremot kan det se annorlunda ut i andra länder och där kan könsfördelningen bland lärarna vara mer representativ. Utifrån de beskrivningar av karaktärerna

som förekommit i böckerna finns inget mönster för att något kön skulle vara överrepresenterat i någon kategori. En viss skillnad kan ses i kategorin *pedagogue* där 50 % av de manliga lärarkaraktärerna kan klassas i denna kategori medan endast 39 % av de kvinnliga lärarna kan det. Det skulle kunna tyda på att kvinnliga vuxna inom skolan tenderar att ha en annan roll än lärare, t.ex. administrativ eller arbeta i skolbespisningen. Detta är svårt att utröna från vårt resultat eftersom en del manliga och kvinnliga lärare inte platsat i kategorin *pedagogue*.

Den könsstereotyp som framträdde i böckerna framkom främst med de böcker där de vuxna inom skolan skildrades genom bild. Där avbildades alla kvinnor utom en i kjol eller klänning, vilket är traditionellt kvinnliga kläder. Männerna ritades med skjorta eller tröja och med långa byxor. Även när kvinnliga vuxna inom skolan beskrevs i text framgår det att de har traditionella kläder på sig, såsom klänning eller förkläde (Ollmark, 2014). Det framställs ingenstans kvinnliga lärare eller andra vuxna med byxor eller andra variationer i klädseln.

Hudfärg nämns sällan och etnicitet nämns inte alls i texterna. I de få fall detta synliggörs är det endast när karaktärerna är porträtterade i bild och lärarna och andra vuxna är då uteslutande vita. Det finns med andra ord inget explicit exempel på lärare eller andra vuxna med annan hudfärg än vit.

Personlighet och agerande

Gällande lärarroller överensstämmer delstudie 1 och 2 till stor del. Exempelvis är det tydligt att *disciplinarians* är den vanligast förekommande typen av lärare 54 % respektive 43 % i de bägge studierna. Det är tydligt att skäll, hot, bestraffningar och vuxna som utövar makt på olika sätt är vanligt förekommande i analysmaterialet. Även lärare och andra vuxna som bara nämns i förbigående och inte beskrivs till utseende, kön eller personlighet, är i mångt och mycket *disciplinarians*, vilket till exempel visar sig i och med att detta är den enda kategori där de könlösa karaktärerna finns.

Tätt följd av *disciplinarians* är *pedagogues*, vilka i de båda studierna utgör 39 % av alla analyserade karaktärer. Även om *pedagogues* är en stor andel är det pedagogiska arbetet inte särskilt omfattande i någon av de analyserade böckerna. *Pedagogues* delar ut skoluppgifter och läxor, få av dem är framträdande karaktärer som har tid och ork att skapa meningsfulla läraaktiviteter och djupare relationer med eleverna. Eleverna i sin tur är ofta uttråkade av skolarbetet, tänker på eller gör annat och historien kretsar ofta kring något annat än det faktiska skolarbetet. Det finns exempel på både positivt framställda *pedagogues* och negativt framställda *pedagogues*.

Classroom managers tillhör en minoriteten av lärarna och övriga vuxna inom skolan. Det är alltså få lärare som tydligt styr och har kontroll över sitt klassrum och sina elever. Därtill kan nämnas att det är fler karaktärer som kodats i kategorin “ingen roll” än i *classroom manager* och detta kan sägas höra ihop med att många av lärarnas handlande ej beskrivs särskilt utförligt.

Lärare och andra vuxna inom skolan som tar hand om sina elever, tröstar och erbjuder hjälp och stöd, *nurturers*, är den kategori som förekommer minst. Detta är intressant med tanke på att många av berättelserna handlar om barn som hamnar i knipa av olika slag men antingen märker de vuxna inte detta eller så ignorerar de det. Det finns till och med exempel på elever som uttryckligen undviker att ta hjälp och råd av lärarna eftersom de vet att de inte skulle bry sig eller att de inte kan lita på dem (Rowling, 1999; Lundberg Hahn, 2012).

Beträffande om lärare och andra vuxna inom skolan skildras positivt, negativt, mixat eller neutralt är övervägande delen neutrala. Som vi varit inne på tidigare beror detta på att karaktärerna till stor del inte är framträdande i berättelsen, de nämns endast en eller ett fåtal gånger, de har ibland inget namn, beskrivs knapphändigt eller inte alls och det är svårt att få ett närmare intryck av dem.

Fördelningen mellan positivt och negativt framställda lärare och andra vuxna är jämn. Intressant att notera är bristen på positiva förebilder. De som skildras negativt tenderar att ha en större betydelse för berättelsen medan de positivt framställda utgör mindre betydande karaktärer, *Harry Potter och de vises sten* (Rowling, 1999) är möjligtvis undantaget.

Vad är det som inte syns?

Det tydligaste mönstret i böckerna är lärarkaraktärernas frånvaro och brist på relationer vuxna och elever emellan. Detta har lett till att de vuxnas sexualitet, ålder samt eventuell funktionsvariation osynliggörs. Eftersom lärarna och andra vuxna inom skolan inte är tillräckligt viktiga för berättelse beskrivs de inte närmre och bristen på variation i beskrivningarna gör lärarkaraktärerna platta och ganska enhetligt beskrivna i text och bild.

Sammanfattningsvis kan sägas att det finns flera framställningar av lärare och andra vuxna inom skolan men det övergripande mönstret, i den analyserade skönlitteraturen, visar på en föreställning om att en lärare är en vit person, som går på två ben, är i medelåldern, kan vara

antingen man eller kvinna men traditionellt klädd enligt könsstereotypen som inte knyter an till sina elever.

Diskussion

Det analyserade materialet visar på både variation och enformighet. I detta avsnitt kommer de mer framträdande mönstren att diskuteras och problematiseras utifrån det teoretiska perspektivet och i relation till tidigare forskning.

Vår studies resultat skiljer sig på ett flertal punkter från den tidigare forskningen på området. En förklaring till detta kan vara skillnaden mellan de olika studiernas urval av böcker, böckernas målgrupp och kriterierna för dess handling. Forskningen har ändå varit relevant för oss i och med att den hjälpt oss att strukturera vår analys och att hitta mönster i den lästa litteraturen.

Det teoretiska ramverk som omger denna studie, *critical literacy*, bidrar till att synliggöra de dominerande framställningar av lärare och andra vuxna inom skolan som beskrivits ovan. I kommande stycke kommer vi att, utifrån *critical literacy*, resonera kring det som syns, det som inte syns och på vilka sätt saker skulle kunna framställas annorlunda (Shor, 1999, ss. 19, 22).

Personlighet och agerande

Den höga andelen vuxna inom skolan som upprätthåller regler, bestraffar och skäller på elever, *disciplinarian*, motsvarar ej resultatet i Dockett, Perry och Whittons (2010, s. 36) studie där denna kategori var den med lägst andel. Att andelen *disciplinarians* i böckerna är så hög är anmärkningsvärt. Faktum är att närmare hälften (48 %) av alla lärarkaraktärer tillskrivits rollen som *disciplinarian*. Vad förmedlar det för bild av lärare och skolan? Istället för att vara en plats för lärande och utveckling ges en bild av skolan som en plats för straff, kvarsittning och auktoritära vuxna. Här återkommer vi till frågan: Vad har detta för betydelse för elevers fördomar och förutfattade meningar om skolan? Det vore mer fördelaktigt om barn läste om skolan som en plats för lärande och kunskapsinhämtning istället för en lång bestraffning. Många av lärarna och andra vuxna inom skolan i böckerna som undersökts framträder sällan som betydelsefulla personer utan finns till för att tillrättavisa eleverna när de gjort fel, om lärarkaraktärerna varit mer betydelsefulla för huvudkaraktärernas liv och vardag och fått ett utrymme i texten som är större än några rader hade möjligheten varit större att de vuxna varit något mer än bara "bestraffare".

Till skillnad från kategorin *disciplinarians* stämmer studierna överens vad gäller kategorin *pedagogues*, som i bägge studier är den kategori som utgör näst störst andel. Denna studie finner även stöd i Dockett, Perry och Whittons (2010, s. 37), Sandefur och Moores (2004, ss. 49-50) och Fagerströms (2005, s. 99) resonemang kring att det, trots en någorlunda hög andel *pedagogues*, råder brist på djupare läraktiviteter. Det vill säga inhämtande av kunskap som är mer än att läraren skriver en instruktion på tavlan, och där undervisningssituationen har betydelse för handlingen och engagerar eleverna.

Något som är intressant är att andelen lärare som kan indelas i kategorin *pedagogues* är så pass liten (39 %). Det finns med andra ord inte särskilt många lärarkaraktärer som ägnar sig åt genomförande av undervisningsmoment i ett uttalat skolämne. Av alla vuxna som förekommer i böckerna är 37 stycken (66 %) lärare medan övriga vuxna är matsalsvakter, rektorer, städare och så vidare. Av de vuxna som klassificerats som faktiska lärare (alltså exklusive matsalsvakter, rektorer med mera) är 21 stycken (57 %) indelade i kategorin *pedagogue*. Ska de fiktiva lärarna delas in i en enda kategori är det rimliga *pedagogue* eftersom målet med skolan är att eleverna ska lära sig något, med lärare som sin pedagogiska vägvisare. I enlighet med resultatet är detta dock inte fallet. Lärarnas frånvaro och brist på engagemang gör att de kan tilldelas många andra kategorier men några undervisningssituationer kopplade till specifika skolämnen beskrivs mycket sällan och lärarna kan därför inte räknas som *pedagogues*.

En skillnad mellan vår studie och Dockett, Perry och Whittons (2010, s. 36) är den låga andelen *classroom managers* (14 %), alltså lärare som sköter administrativa och organisatoriska uppgifter t.ex. upprop. Denna skillnad härrör troligen ur att Dockett, Perry och Whitton analyserat skolstartsböcker med betydande klasslärare, därmed blev andelen *classroom managers* mycket hög, medan vi analyserat böcker där lärarna inte varit lika framträdande.

Kategorin *nurturer* är den med lägst andel (13 %). Vi ser ett samband mellan avsaknaden av *nurturers* och bristen på vuxna som skapar relationer till eleverna. Det råder stor brist på närvarande vuxna som skapar relation till eleverna och/eller är medvetna om vad som sker på skolan gällande till exempel kränkningar och mobbning och/eller som tröstar eleverna och ger dem råd, vilket är vad en *nurturer* gör. Detta kan sägas gå i linje med tidigare forskning på området (Dockett, Perry och Whitton, 2010, ss. 3, 39; Fagerström, 2005, ss. 91-92).

Det är intressant att andelen *pedagogues, classroom manager* och *nurturer* är så pass låg. Vad är en lärare enligt dessa böcker? Majoriteten av lärarna i böckerna utför inga administrativa uppgifter, de hjälper inte eleverna när dessa är ledsna eller hamnar i svårigheter och de agerar inte som lärare.

Betydelselösa bestraffare - framställning av lärarkaraktärer

En skillnad mellan denna studie och tidigare forskning inom området är denna studies höga förekomst av neutrala och frånvarande lärare och andra vuxna inom skolan. Denna studie har inte kunnat påvisa att majoriteten av lärarkaraktärerna framställs som antingen onda eller goda vilket Sandefur och Moore (2004, s. 48) och Fagerström (2005, ss. 98-99) framhåller. Den höga andelen neutrala karaktärer kan sägas bero på det som tidigare beskrivits att en majoritet är frånvarande, passiva och ointresserade av att skapa en relation till eleverna, vilket är ett resultat som Dockett, Perry och Whitton (2010, s. 37) och Fagerström (2005, s. 99) tidigare pekat på.

Trots att många vuxna inom skolan klassats som *disciplinarians* är det inte givet att de för den sakens skull är framställda negativt. Men de analyserade karaktärerna är heller sällan framställda i positiv anda. Som tidigare nämnts är majoriteten av de lärarkaraktärer som uppmärksammas i denna studie klassade som neutrala då deras roll oftast är så pass liten att det inte går att avgöra om de går in i en situation med ont uppsåt eller välvilja. Hur kommer det sig att inte fler vuxna framställs positivt? I en fiktiv berättelse skulle det kunna tänkas vara fördelaktigt med negativt framställda lärare och andra vuxna inom skolan då en berättelse ofta behöver en skurk, men eftersom majoriteten av dessa är neutralt framställda är frågan vilken roll de egentligen ska spela. Många vuxna som nämns, en del besvärar sig författarna inte ens att namnge, har ingen egentlig betydelse för berättelsen och skulle således kunna uteslutas helt utan att det över huvud taget påverkar berättelsen, med några få undantag (de flesta i Rowling, 1999). De flesta lärarkaraktärer framställs som neutrala medan lärare och andra vuxna som grupp tenderar att beskrivas i positiv anda i större utsträckning. När lärarna och andra vuxna beskrivs som agerande grupp, vid t.ex. en olyckshändelse (Ollmark, 2014; Rowling, 1999) är de ansvarsfulla vuxna som finns till för eleverna och ska lugna dem i svåra situationer. Ställer man det i kontrast till att få lärarkaraktärer framställs som positiva är det intressant att se att dessa som individer går från att vara anonyma och neutrala till att framställas som positiva och starka förebilder när de beskrivs som enhet.

En annan intressant aspekt är att de vuxna inom skolan som framställts som positiva inte har gjort något heroiskt för att förtjäna sin titel utan har en avslappnad och skojfrisk attityd gentemot eleverna (Ollmark, 2014) eller svarar på frågor och kommer med råd (Dahlin, 2014). Ställer man

detta mot de som framställs som negativa är skillnaderna ganska stora. Jämför Snapes hatiska inställning till Harry Potter, Quirrells försök att ha ihjäl honom (Rowling, 1999) eller lärarinnan i skolans källare (Ollmark, 2014) med den trevlige klassläraren Anders (Ollmark, 2014). De negativa skildringarna ger bilden av vuxna inom skolan som rent av onda medan de positivt framställda egentligen bara visar på normal social kompetens. De negativa tenderar att framställas som extremer jämfört med de positiva som porträtteras med mer tama karaktärsdrag.

Kön och hudfärg

I motsats till tidigare studier fann vi en jämn könsfördelning mellan lärarkaraktärerna, vilket avviker från den höga andelen kvinnor som Dockett, Perry och Whitton (2010, s. 36), Trousdale (1992, s. 25), Brady (2009, s. 77) och Sandefur och Moore (2004, s. 47) redogör för.

Gällande stereotyper kring manliga och kvinnliga lärarkaraktärers utseende och personlighet har vi inte funnit en majoritet av kvinnor i hårknut som är älskvärda, ständigt ler och tar hand om sina elever i linje med Ursing (2004, s. 200), Trousdale (1994, s. 26), Dockett, Perry och Whitton (2010, s. 38) och Brady (2009, s. 79). Ett mönster som kan skönjas är dock en avsaknad av kvinnor i andra kläder än kjol eller klänning och män i andra kläder än slips och skjorta vilket kan sägas förstärka en stereotyp föreställning om hur kvinnliga och manliga karaktärer klär sig.

Denna studie visar vidare att lärare och andra vuxna inom skolan uteslutande är vita eller att etnicitet är okänd vilket kan sägas överensstämma med det Dockett, Perry och Whitton (2010, s. 36), Trousdale (1992, s. 28), Brady (2009, s. 78) och Sandefur och Moore (2004, s. 47) funnit. Skillnaden i denna studies resultat består i att det inte påträffats en enda vuxen med annan hudfärg än vit vilket inte kan sägas ge en rättvisande bild.

Vad är det som inte syns?

Genom det teoretiska perspektivet critical literacy har vi uppmärksammat frånvaron av vissa aspekter hos de analyserade karaktärerna. Med dessa kritiska glasögon får även det som inte synliggörs stor betydelse. Det som osynliggörs talar lika mycket för hur saker framställs som det som synliggörs, bara man låter tystnaden tala för sig själv (Shor, 1999, ss. 1-2, 18).

Lärares och andra vuxnas sexualitet nämns och uppmärksammas inte (bortsett från Anders i Inmurade, heterosexuellt förhållande). De har så liten roll att deras sexualitet inte spelar någon

roll. Ett annat tydligt mönster är att de vuxna inom skolan inte skildras med en funktionsvariation i någon högre utsträckning, bortsett från synfel i form av glasögon. Inte heller deras ålder specificeras vid mer än ett tillfälle vilket medför att de tillfällen slutsatser kan dras om de analyserade karaktärernas ålder antas de vara i medelåldern. Det saknas även flertalet vuxna inom skolan som skapar en relation till eleverna, är intresserade och engagerade eller gör stora hjälteinsatser och hyllas.

Denna studies bakgrundsbeskrivning gör gällande att elever, i olika grad, påverkas av det de läser (Ross et al., 2006, ss. 48-51, 115). Risken med att vissa aspekter av lärares och andra vuxnas fysiska egenskaper och deras personlighet framträder mer än andra är att eleverna får en ensidig bild av hur skolvärlden, lärare och lärares och elevers relation ser ut. Den typiska läraren i den analyserade litteraturen är människa, går på två ben, är vit, strävar efter att upprätthålla regler men befinner sig samtidigt i mångt och mycket i periferin.

Konklusion

Denna studies syfte har varit att kartlägga hur lärare och andra vuxna inom skolan framställs i skönlitteratur för barn. I granskningen fann vi att majoriteten av dessa porträtteras som *disciplinarians* som finns till för att upprätthålla regler i skolan. Trots den höga andelen *disciplinarians* var även de flesta beskrivna i neutral anda och med mycket begränsad roll samt ingen eller mycket liten relation till huvudkaraktärerna. De analyserade karaktärerna var beskrivna som vita eller helt utan etnicitet. Könsfördelningen var jämn.

Sett från skolans och lärarnas perspektiv är resultatet inte särskilt positivt. Vår förhoppning om läraryrket är att lärare är av varierande etnicitet och kön, ägnar sig åt undervisning i skolämnen, är en god förebild och anstränger sig för att lära känna eleverna, något som inte speglas i de undersökta böckerna. Vi tror, utifrån det som redogjorts för i denna studies bakgrundsbeskrivning, att den bild av skolan som förmedlas i den analyserade skönlitteraturen kan leda till att läsaren får en negativ, snedvriden och inskränkt bild av skolan som plats och läraren som person. Vi menar att detta kan leda till att elever inte vill gå till skolan eftersom skolarbetet är tråkigt och de upplever att läraren är en person de inte känner förtroende för, som medvetet utnyttjar sin maktposition, inte anstränger sig för att hjälpa till, är en frånvarande person och ser ut på ett visst sätt. I den bästa av världar hade skolan och de vuxna varit mer positivt framställda eftersom det hade varit mer gynnsamt för bilden som förmedlas av skolan. När skolan och lärarkaraktärerna inte spelar någon roll för handlingen skulle de lika gärna kunna framställas i mer positiv anda.

Innevarande studie är liten och gör ej anspråk på att ge en heltäckande bild av lärarframställningar, fler studier behövs. Vidare forskning inom detta område skulle kunna beröra hur elever och lärare själva uppfattar skolan och/eller lärare och läraryrket, hur elever och lärare uppfattar bilden av skolan och/eller lärare i skönlitteratur och huruvida skönlitteraturen överensstämmer med deras bilder av verkligheten eller ej. Då det råder brist på mer omfattande, svenska studier skulle det även vara intressant att fortsatt undersöka hur lärare framställs i skönlitteratur för barn.

Referenslista

Empiriskt material

Dahlin, Petrus (2014). *Hjärtlös*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Kinney, Jeff (2008). *Dagbok för alla för mina fans - Gregs bravader*. Stockholm: Bonnier Carlsen

Larsson, Åsa (2014). *Nidstången*. Stockholm: Bonnier Carlsen

Lundberg Hahn, Kerstin (2012). *Skuggan i väggen*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Ollmark, Lena (2014). *Inmurade*. Stockholm: B. Wahlström

Pichon, Liz (2014). *Tom Gates fantastiska liv*. Stockholm: Alfabeta

Rowling, Joanne K (1999). *Harry Potter och de vises sten*. Stockholm: Tiden

Russell, Rachel Renée (2013). *Nikkis dagbok - Berättelser från ett (inte så) fantastiskt liv*. Stockholm: Modernista

Forskningsunderlag

Brady, Jane Ellen P. (2009). *The portrayal of caring teachers in children's literature: A content analysis*. Department of Teaching and Learning: Washington State university

Comber, Barbara (2015). Critical Literacy and Social Justice. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 58(5), 362–367. doi: [10.1002/jaal.370](https://doi.org/10.1002/jaal.370)

Dockett Sue, Perry Bob, Whitton Diana. What will my teacher be like? Picture storybooks about starting school. *Australasian Journal Of Early Childhood [serial online]*. September 2010;35(3):33-41. Available from: Education Source, Ipswich, MA

- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Towns, Ann E. & Wängnerud, Lena (2017). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. Femte upplagan*. Stockholm: Wolters Kluwer
- Fagerström, Gudrun (2005). *Förebild eller nidsbild?: läraren i svensk barn- och ungdomslitteratur*. Eslöv: Östlings bokförlag Symposion
- Freire, Paulo (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Herder & Herder
- Gavander, Kerstin (2004). *Fröken Europa*. Stockholm: Liber
- Mockler, Nicole (2004). *Architects, Travel Agents and Bus Drivers: Images of Teacher Professional Identity in Public Discourse*. The University of Sydney
<https://www.aare.edu.au/data/publications/2004/moc04604.pdf>
- Ross, Catherine Sheldrick, Lynne (E.F.) McKechnie och Paulette M. Rothbauer (2006). *Reading matters: What the research reveals about reading, libraries and communities*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited
- Sandefur, Sarah Jo J., & Moore, Leeanne (2004). The "Nuts and Bolts" of Teacher Images in Children's Picture Storybooks: A Content Analysis. *Education*, 125(1), 41-55
- Shor, Ira (1999) "What is Critical Literacy?," *Journal of Pedagogy, Pluralism and Practice: Vol. 1 : Iss. 4* , Article 2. Available at: <https://digitalcommons.lesley.edu/jppp/vol1/iss4/2>
- Skolverket (2017). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Reviderad 2017)* [Elektronisk resurs]. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3813>
- Trousdale, Anne M. (1992). *Why Is This Teacher Smiling? Portrayals of Teachers in Picture Books for Young Children*. *Feminist Teacher*, 6(3), 25-31
- Ursing, Anna Maria (2004). *Fantastiska frökenar: studier av lärarinnegestalter i svensk skönlitteratur*. Diss. Lund : Univ., 2004

Weber, Sandra J, Mitchell, Claudia (1995). *That's funny you don't look like a teacher - interrogating images and identity in popular culture*. Taylor & Francis Group

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/uu/reader.action?docID=178749&query=>

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningsred [Elektronisk resurs]*. (Reviderad utgåva). Stockholm:

Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningsred/>

Bilagor

Bilaga 1.

1	Angerborn, Ingelin	Rum 213	1003
2	Kinney, Jeff	Värre än vanligt	960
3	Kinney, Jeff	Den bistra sanningen	833
4	Kinney, Jeff	Helt ute	774
5	Kinney, Jeff	Femte hjulet	750
6	Kinney, Jeff	Det långa loppet	728
7	Rowling, Joanne K.	Harry Potter och de vises sten	726
8	Kinney, Jeff	Gregs bravader	724
9	Kinney, Jeff	Rodrick regerar	722
10	Kinney, Jeff	Ett hopplöst fall	718
11	Kinney, Jeff	Mannys manöver	683
12	Kinney, Jeff	Usla utsikter	659
13	Ohlsson, Kristina	Stenänglar	600
14	Larsson, Åsa	Nidstången	587
15	Angerborn, Ingelin	Gengången	586
16	Angerborn, Ingelin	Sal 305	576
17	Russell, Rachel Renée	Berättelser om en (inte så) populär partytjej	562
18	Angerborn, Ingelin	Månfågel	534
19	Angerborn, Ingelin	Hjärta av damm	520
20	Ohlsson, Kristina	Mysteriet på Hester Hill	518
21	Russell, Rachel Renée	Berättelser om en (inte så) graciös isprinsessa	516
22	Russell, Rachel Renée	Berättelser från ett (inte så) fantastiskt liv	485
23	Russell, Rachel Renée	Berättelser om en (inte så) talangfull popstjärna	483
24	Larsson, Åsa	Grimmen	464
25	Rowling, Joanne K.	Harry Potter och hemligheternas kammare	462
26	Ohlsson, Kristina	Glasbarnen	457
27	Pichon, Liz	Tom Gates fantastiska värld	452
28	Angerborn, Ingelin	Sorgfjäril	450

29	Dahlin, Petrus	Hjärtlös	446
30	Ohlsson, Kristina	Zombiefieber	434
31	Rowling, Joanne K.	Harry Potter och fången från Azkaban	433
32	Pichon, Liz	Tom Gates bästa ursäkter (och andra bra grejer)	429
33	Angerborn, Ingelin	Tredje tecknet	427
34	Russell, Rachel Renée	Berättelser om en (inte så smart) fröken Besserwisser	427
35	Dahlin, Petrus	Kurragömma	420
36	Kinney, Jeff	Satsa allt	411
37	Larsson, Åsa	Mylingen	410
38	Larsson, Åsa	Bjäran	408
39	Larsson, Åsa	Gasten	407
40	Ohlsson, Kristina	Silverpojken	382
41	Russell, Rachel Renée	Berättelser om en (inte så lycklig) hjärtekrossare	382
42	Ollmark, Lena	Inmurade	380
43	Lagerqvist, Camilla	Uppdraget	362
44	Lundberg Hahn, Kerstin	Skuggan i väggen	347
45	Ollmark, Lena	Brännmärkta	345
46	Rowling, Joanne K.	Harry Potter och halvblodsprinsen	344
47	Pichon, Liz	Tom Gates - allt är underbart	342
48	Angerborn, Ingelin	För alltid-	339
49	Rowling, Joanne K.	Harry Potter och dödsrelikerna	337
50	Larsson, Åsa	Näcken	335

Bilaga 2

Titel	Namn	Kön	Ämne	Utseende	Personlighet (explicit och implicit)	Relation till huvudkaraktären